

CRNA GORA

Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije

Broj: 09-128/25-2946/1

Podgorica, 9. maj 2025. godine

SEKTORSKA ANALIZA
za utvrđivanje predloga prioriteta od javnog interesa i potrebnih sredstava
za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija
iz Budžeta Crne Gore u 2026. godini

Sektorska analiza se sačinjava na osnovu strateških i planskih dokumenata odnosno propisa u odgovarajućoj oblasti od javnog interesa uz konsultacije sa zainteresovanim nevladinim organizacijama, i predstavlja osnov za utvrđivanje prioriteta od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz državnog budžeta u narednoj godini, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama. Sektorska analiza se priprema u tekućoj za narednu kalendarsku godinu radi blagovremenog planiranja visine sredstava koja će biti opredijeljena na pozicijama ministarstva nadležnih za oblasti koje Vlada utvrdi kao prioriteta za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija. Analiza će poslužiti i za pripremu javnih konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti koja će biti utvrđena kao prioriteta.

1. OBLASTI OD JAVNOG INTERESA U KOJIMA SE PLANIRA FINANSIJSKA PODRŠKA ZA PROJEKTE I PROGRAME NVO

1.1. Navedi u kojim oblastima od javnog interesa (iz člana 32 Zakona o NVO) iz nadležnosti ministarstva planirate finansijsku podršku iz budžeta za projekte i programe NVO:

☒ socijalna i zdravstvena zaštita	☐ razvoj civilnog društva i volontiranja	☐ zaštita životne sredine
☐ smanjenje siromaštva	☐ evroatlantske i evropske integracije Crne Gore	☐ poljoprivredu i ruralni razvoj
☐ zaštita lica sa invaliditetom	☐ institucionalno i vaninstitucionalno obrazovanje	☐ održivi razvoj
☐ društvena briga o djeci i mladima	☐ nauka	☐ zaštita potrošača
☐ pomoć starijim licima	☐ umjetnost	☐ rodna ravnopravnost
☐ zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava	☐ kultura	☐ borba protiv korupcije i organizovanog kriminala
☐ vladavina prava	☐ tehnička kultura	☐ borba protiv bolesti zavisnosti
☐ druge oblasti od javnog interesa utvrđene posebnim zakonom (navesti koje):		

2. PRIORITETNI PROBLEMI I POTREBE KOJE TREBA RIJEŠITI U 2025. GODINI FINANSIRANJEM PROJEKATA I PROGRAMA NVO

2.1. Navesti prioritete probleme u oblasti(ma) iz nadležnosti ministarstva koji se planiraju rješavati finansiranjem projekata i programa nevladinih organizacija.

Opis problema obrazložiti koristeći konkretne mjerljive pokazatelje trenutnog stanja i željenog stanja odnosno rješenja, navodeći izvor u kojem su takvi podaci dostupni. Pokazatelji mogu biti informacije iz uporednih analiza, izvještaja, rezultata istraživanja, studija, i drugi dostupni statistički podaci.

Opis problema:

Iako su u Crnoj Gori još uvijek prisutni patrijarhalni obrasci ponašanja i stereotipi u vezi s ulogom žene u porodici društvu, polako se formira svijest o ravnopravnosti žena u svim sferama društvenog života. Na tom putu uloga države je od izuzetnog značaja, naročito kada je riječ o prevenciji nasilja prema ženama kao i kažnjavanju počinioca ovog djela. Spektar nasilja je veoma širok te se stoga ovoj temi nužno mora prići multisektorski i sveobuhvatno.

Nasilje nad ženama označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i odnosi se na sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu dovesti do fizičke, seksualne, psihičke ili ekonomske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, primudu ili arbitarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili privatnom životu.¹

Iako se u crnogorskom društvu polako formira svijest o ravnopravnosti kao željenoj društvenoj vrijednosti i sazrijeva razumijevanje o tome da se položaj žena mora poboljšati, u porodici su još uvijek prisutni patrijarhalni obrasci i određen stepen tolerancije prema nasilju.

Glavni problem u oblasti zaštite žena od nasilja i nasilja u porodici jesu nizak nivo rodne ravnopravnosti, prisustvo rodnih stereotipa, diskriminacije i predrasuda o rodnim ulogama, muškaraca i žena kao i prema osobama drugačijih polnih i rodnih identiteta, Egipćankama, Romkinjama i ženama s invaliditetom.

Nasilje usmjereno prema osobi zbog njezinog pola, polnog identiteta ili polnog izražavanja ili koje nerazmjerno više pogađa osobe određenog pola smatra se rodno zasnovanim nasiljem. Ono može imati za posljedicu telesnu, polnu, emocionalnu ili psihičku štetu ili ekonomski gubitak za žrtvu. Rodno zasnovano nasilje smatra se oblikom diskriminacije i povredom osnovnih sloboda žrtve te uključuje nasilje u bliskim odnosima, polno nasilje (uključujući silovanje, polno zlostavljanje i uznemiravanje), trgovinu ljudima, te različite oblike štetnih postupanja, poput prisilnih brakova, sakaćenja ženskih spolnih organa itd. Žene koje su žrtve rodno zasnovanog nasilja i njihova djeca često trebaju posebnu zaštitu zbog velikog rizika sekundarne i ponovljene viktimizacije i zastrašivanja povezanih s takvim nasiljem.²

Psihičko nasilje je najrasprostranjeniji vid nasilja i u njegovoj osnovi verbalno zlostavljanje, ovakav vid nasilje ostavlja trajne posljedice na mentalno zdravlje. Neki vidovi verbalnog nasilja su: ponižavanje, poređenje sa drugima, omalovažavanje pred drugima, kritikovanje ženine inteligencije, izgleda,

¹ Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, 2013, dostupno na: <https://womensthrightscenter.org/wpcontent/uploads/2020/09/Konvencija.pdf>

² DIREKTIVA 2012/29/EU EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 25. oktobra 2012. godine, strana 60

sposobnosti, vikanje, vrijeđanja i psovanja, nazivanje pogrdnim imenima, ismijavanje, prijetnje, opsesivno ponašanje, onemogućavanje komunikacije sa drugima i druge slične komunikacije..

Fizičko nasilje je bilo kakav vid primjene fizičke sile bez obzira na to da li je došlo do tjelesne povrede ili nije. Oblici fizičkog nasilja su: udaranje, šamaranje, guranje, šutiranje, davljenje, pritisicanje, čupanje za kosu, štipanje, grebanje, ujeđanje, povrede oštirim i tupim predmetima, lomljenje dijelova tijela, posjekotine, nanošenje opekotina, gašenje cigareta po tijelu, saplitanje, gađanje predmetima, zatvaranje i zaključavanje, uskraćivanje hrane i opića i drugo.

Verbalno nasilje se prepoznaje kada neko koristi grube riječi da bi povrijedio tuđa osjećanja. To može biti: vrijeđanje, ismijavanje omalovažavanje, prijetnje, itd. Ovaj vid nasilja posebno je izražen prema ženama. Verbalno i psihičko nasilje se preplicu i javljaju istovremeno.

Seksualno nasilje je bilo kakva prinudna ili neželjena seksualna aktivnost i podrazumijeva povredu polne slobode i polnog morala. Oblici seksualnog nasilja su: silovanje, povređivanje genitalija, prinuda žene na seksualne aktivnosti koje ne želi, korišćenje seksualno degradirajućih psovki i uvreda, neželjeno dodirivanje, neželjeno izlaganje pornografiji, itd.

Seksualno uznemiravanje/napastvovanje su sva neželjena polna ponašanja koja nužno ne uključuju fizički dodir, a osobu kojoj su upućene dovode u neugodan i ponižavajući položaj. Oblici seksualnog uznemiravanja su neželjeni seksualni prijedlozi i prijetnje, emocionalno proganjanje i seksualno podmićivanje

Seksualno zlostavljanje uključuje oblike seksualnog nasilja koji su teži od seksualnog uznemiravanja a ne ulaze u kategoriju silovanja prema zakonskoj legislativi. Javlja se u sledećim oblicima: dodirivanje intimnih dijelova tijela, prisiljavanje na gledanje masturbacije, na masturbaciju nasilnika ili sebe dok nasilnik posmatra.

Silovanje predstavlja najteži oblik seksualnog nasilja koji ostavlja dugotrajne posledice na žrtvu. Ubraja se u izuzetno teška i traumatska iskustva. Dijeli se na silovanje kao sastavni dio porodičnog nasilja (silovanje u braku), silovanje u vezama/ ili na sastanku (*date rape*), silovanje od nepoznate osobe, grupno silovanje, silovanje u naoružanim sukobima i ratu.

Ekonomsko nasilje podrazumijeva nasilno oduzimanje novca ili vrijednih stvari, kontrolisanje zarade i drugih primanja trošenje tuđeg novca bez saglasnosti radi zadovoljenja sopstvenih potreba, zabranjivanje uvida i pristupa porodičnoj zaradi, oduzimanje zarade i ograničavanje potrošnje, primoravanje na pravljenje potrošnje svakog iznosa, primoravanje na napuštanje posla, manipulativnim radnjama onemogućavanje napredovanja u poslu ili školovanja i druge slične situacije.

Ugrožavanje spokojsva podrazumijeva vikanje, galamu, isjeterivanje iz stana, sakrivanje ili izbacivanje stvari, dokumenata, cijepanje i uništavanje predmeta, nanošenje štete na kućnim aparatima, predmetima i uopšte u kući i sl.

Postoje i druge vrste nasilja koje se događaju na raznim mjestima i u raznim životnim situacijama, na primjer kada nasilnik iznosi neke neistine koje štete ugledu žrtve, kada nasilnik priča drugima bilo šta iz žrtvinog ličnog ili porodičnog života i dr. Takođe, danas je jako zastupljeno nasilje putem mobilnih telefona i interneta.

Jedan od ključnih uzroka nasilja nad ženama leži u ukorijenjenim patrijarhalnim društvenim strukturama koje promovišu nejednakost polova. Tradicionalni obrasci ponašanja koji posmatraju muškarce kao dominantne a žene kao podređene što doprinosi normalizaciji nasilja i diskriminaciji žena. Osim toga, diskriminatore kulture norme i ekonomske nejednakosti stvaraju okruženje koje olakšava nasilje nad ženama.

Studija slučaja zaštite žena sa invaliditetom od rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori iz 2023. godine pokazuje da su žene, djevojke i djevojčice s invaliditetom i do pet puta češće izložene nasilju ili zlostavljanju u poređenju sa ženama, djevojkama i djevočicama bez invaliditeta. Ovaj rizik je još veći za žene kojima je potrebna pomoć u svakodnevnim aktivnostima kao što su kupanje, oblačenje ili hranjenje, s obzirom na to da su fizički ili mentalno ranjivije. Najčešće se nasilje vrši od strane bračnih ili vanbračnih partnera ali i od strane članova osnovne porodice, ukućana, njegovatelja, ličnog asistenta, kolega na poslu, poslodavca i zaposlenih u institucijama.³

Ovi specifični izazovi ukazuju na potrebu za dodatnom pažnjom i specijalizovanim pristupom u pružanju zaštite i podrške ženama sa invaliditetom koje su izložene nasilju.

Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2023. godine⁴ propisana su nova krivična djela koja imaju za cilj da ojačaju preventivnu ulogu Zakonika i utiču na potencijalne učinioce krivičnih djela na način da ne dođe do izvršenja istih i to u oblasti zaštite žena od nasilja i nasilja u porodici i to: sakaćenje ženskih genitalija, prisudna sterilizacija, zloupotreba tuđeg snimka, fotografije, portreta, audio zapisa ili spisa sa seksualno eksplicitnim sadržajem, zaključivanje više brakova ili životnih partnerstava lica istog pola, zaključivanje ništavog braka ili životnog partnerstva lica istog pola, prisudno zaključivanje braka, vanbračne zajednice ili životnog partnerstva lica istog pola, omogućavanje zaključivanja nedozvoljenog braka ili životnog partnerstva lica istog pola, vanbračna zajednica sa maloljetnikom, oduzimanje djeteta, promjena porodičnog stanja i nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici.

Sa ratifikovanjem Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprječavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu "Istanbulska konvencija") 22. aprila 2013. i njenim stupanjem na snagu 1. avgusta 2014. godine, Crna Gora je preuzela niz novih obaveza koje se tiču strukturne zabrane diskriminacije i sprovođenja principa "**nulte tolerancije**" prema nasilju nad ženama i nasilju u porodici.

Preporuke GREVIO Komiteta za Crnu Goru⁵ su da nastavlja da ulaže svoje napore kako bi se osigurao jednak pristup svim žrtvama nasilja nad ženama, uključujući pripadnice romske i egipćanske populacije, žene sa invaliditetom i žene koje žive u ruralnim područjima, specijalističkim uslugama podrške kada zatraže zaštitu od nasilja, uključujući i dalje širenje broja dostupnih skloništa; uspostavljanje posebnih tijela za, s jedne strane, koordinaciju i

³ Studija slučaja: Zaštita žena sa invaliditetom od rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori, 2023, str. 4, dostupno na: <https://www.undp.org/cnr/montenegro/publications/studija-slucaja-zastita-zena-sa-invaliditetom-od-rodno-zasnovanog-nasilja-u-crnoj-gori>

⁴ Krivični zakonik Crne Gore, "Službeni list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Službeni list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - drugi zakon, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015 - drugi zakon, 44/2017, 49/2018, 3/2020, 26/2021 - ispravka, 144/2021 i 145/2021 i 110/2023.

⁵ Prvi izvještaj o tematskoj evaluaciji i izgradnji povjerenja pružanjem podrške, zaštite i pravde, Savjet evrope, GREVIO izvještaj (2024), dostupno na: www.coe.int/conventionviolence

sprovedenje politika i mjera, a sa druge strane, njihovo praćenje i evaluaciju, kako bi se osigurala objektivnost u evaluaciji politika putem obezbjeđivanja odgovarajućih ljudskih i finansijskih resursa za sve politike, mjere i zakone koji imaju za cilj sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i institucije i subjekte nadležne za njihovu primjenu; nastavljajući da ulaže svoje napore da obezbijedi sistematsku i obaveznu početnu obuku i redovnu obaveznu obuku na radnom mjestu za sve profesionalne grupe koje dolaze u kontakt sa žrtvama, a posebno za službenike zadužene za sprovođenje zakona; osnivajući dovoljni broj referalnih centara za borbu protiv krize nakon silovanja i/ili seksualnog nasilja kako bi se obezbijedio osjetljiv odgovor od strane obučenog i specijalizovanog osoblja o kojima će Crna Gora izvještavati.

Pored toga, grupa GREVIO je utvrdila niz drugih oblasti u kojima su potrebna poboljšanja kako bi se potpuno uskladile sa obavezama predviđenim "Istanburskom konvencijom". Radi se, između ostalog, o potpunom eliminisanju diskriminacije sa kojom su suočene Romkinje i Egipćanke kada traže zaštitu od nasilja; o odgovarajućoj raspodjeli ljudskih i finansijskih resursa za politike, mjere i propise sa ciljem sprečavanja i suzbijanja nasilja nad ženama, jačanje mjera koje osiguravaju bezbjednost i potrebe djece i žrtava i svjedoka porodičnog nasilja; o potpunoj primjeni disciplinskih mjera za okončanje nekažnjivosti službenika koji ne obavljaju svoje dužnosti i kraj prakse alternativnog rješavanja porodičnih sporova sa istorijom nasilja u porodici kao i o uvođenju sveobuhvatne procjene rizika i efikasnom sprovođenju multidisciplinarnog pristupa u obezbjeđivanju zaštite i bezbjednosti svim žrtvama.

Između ostalog apelovali su da Crna Gora preduzme sve mjere kako bi omogućila svim žrtvama pristup specijalizovanim uslugama, uključujući pripadnice romske i egipćanske populacije, žene sa invaliditetom i žene koje žive u ruralnim područjima.⁶

Anketa o nasilju nad ženama, djecom i nasilja u porodici sprovedena na sjeveru Crne Gore, odnosno na teritoriji tri opštine: Berane, Andrijevica i Petnjica⁷ koju je sprovela NVO Crnogorska Iskra u 2023. godini, ukazuje na povećanje nasilja za najmanje 50% do čak 95%. Anketa je pokazala da čak 77% ispitanica je tokom života iskusiolo nasilje, a 66% tog nasilja je doživjelo od partner. Dalje, 24% ispitanica su doživjelo nasilje prijavile državnoj instituciji, 51% NVO sektoru, 16% rodbini, dok je 10% ispitanica doživjelo seksualno nasilje. Na pitanje od koga su doživjele nasilje 36% ispitanica je odgovorilo da je doživjelo nasilje od strane partnera sa kojim žive, 42% od partnera sa kojim ne žive, 10% od bivšeg partnera, 5% od strane roditelja dok je 7% doživjelo nasilje od strane nekog drugog. Kroz anketu, ispitanice su odgovarale i da li su se osjećale sigurno usled prijave nasilja i da li su informisane o svojim pravima, pa je 58% njih odgovorilo da nisu informisane o svojim pravima, 42% da poznaju svoja prava. Ispitanice su takođe odgovorile da je njih 31% doživjelo psihičko, 45% fizičko nasilje, 14% ekonomsko nasilje i 10% seksualno nasilje.

Takođe, u istraživanju o stavovima i percepciji psihičkom nasilju prema ženama i djevojkama u porodici i partnerskim vezama⁸ iz 2022. godine kao glavni razlog zbog kojeg se dešava psihičko nasilje u porodici i partnerskim vezama, 79% ispitanica/ca prepoznaje razne oblike poroka. Kao sledeći razlog navedena je loša finansijska situacija domaćinstva 52%, zatim karakter počinioaca 43%, psihičke bolesti 35% ili čak razlike u stavovima i mišljenjima 30%. Tradicionalne rodne uloge koje nameće društvo nalaze se na šestom mjestu, što je navelo manje od jedne trećine ispitanika. Ova saznanja su interesantna

⁶Izveštaj GREVIO komiteta o procjeni zakonodavnih i drugih mjera kojima se primjenjuju odredbe Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) <https://wapi.gov.me/download/39ba6f73-52cd-49ca-8331-b7d2685d5393?version=1.0>

⁷Anketa o nasilju nad ženama, djecom i nasilja u porodici sprovedena na sjeveru Crne Gore, odnosno na teritoriji tri opštine: Berane, Andrijevica i Petnjica NVO Crnogorska Iskra, 2023, dostupno na: [https://www.iskra.org.me/images/Biblioteka/PDF/Ptkaz rezultata ankete o nasilju na sjeveru CG.pdf](https://www.iskra.org.me/images/Biblioteka/PDF/Ptkaz%20rezultata%20ankete%20o%20nasilju%20na%20sjeveru%20CG.pdf)

⁸DeFacto consultancy, Istraživanje o stavovima i percepciji psihičkom nasilju prema ženama i djevojkama u porodici i partnerskim vezama, 2022, dostupno na <https://www.osce.org/me/mission-to-montenegro/531254>

s obzirom na sve edukativne kampanje koje su sprovedene u prethodnom periodu u cilju podizanja svijesti javnosti o nasilju kao posljedici seksističkih pogleda i stereotipa i neravnoteže moći između muškaraca i žena. Takođe, na posredan način, građani prepoznaju povezanost ekonomske zavisnosti i opasnosti od psihičkog i drugih oblika nasilja. Među najugroženijim kategorijama žena i djevojaka ističu se one koje su nezaposlene ili samohrane majke 55,2%. Drugi najvažniji razlog su djeca jer ucjenjivanje djetecom se prepoznaje kao najčešći oblik psihičkog nasilja.

Nadalje, ključni nalazi istraživanja Percepcija policije u Crnoj Gori⁹ upućuju da 81,5% ispitanika percipira da je najveća opasnost po bezbjednost nasilje u porodici. Porast nalja u porodici i nasilja nad ženama u Crnoj Gori je u prethodnim godinama dostigao alarmantne podatke. Podaci Uprave policije za 2024. godinu, koji su dostavljeni portalu Standard¹⁰, otkrivaju da je čak 840 krivičnih djela nasilja u porodici prijavljeno, a gotovo 1.300 ljudi je pretrpjelo nasilje. Među žrtvama, čak 99 maloljetnika, dok su među počiniocima najčešće muškarci. S obzirom na izmjene krivičnog zakonika Crne Gore iz decembra 2023. godine, mnogi slučajevi koji su ranije bili okarakterisani kao prekršaji sada se kvalifikuju kao ozbiljna krivična djela. Ovo je važan korak ka kažnjavanju nasilnika i sprečavanju daljih incidenata.

Iako je Crna Gora ratifikovala "stanbulsku konvenciju" 2013. godini ne postoji sistemsko praćenje njenog sprovođenja ili prikupljanja podataka zasnovanih na polu. OEBS navodi da umjesto toga, način praćenja podataka obično određuju pojedine organizacije ili grupe organizacija. NVO i međunarodna zajednica periodično sprovode anke i analizu podataka kao što rade i državne institucije. Sadašnji način za prikupljanje podataka uključuje: Publikacije Zavoda za statistiku Crne Gore (MONSTAT), uključujući i "Žene i muškarce u Crnoj Gori", nudeći podatke o nasilju u porodici koji omogućavaju djelimičnu komparativnu analizu jer su podaci razvrstani po polu, ali ne pokazuju odnos žrtava i počiniaca, ključne institucije koje se bave nasiljem u porodici, kao što su policija, službe socijalne zaštite, tužilaštvo i sudovi, imaju svoje načine za prikupljanje podataka koji nijesu neophodno metodološki usklađeni, ali pružaju pouzdane informacije. OEBS navodi da su neki ključni podaci u javnom domenu, ali se ne obezbjeđuju na redovnoj osnovi ili ih ne obezbjeđuju sve institucije i zbog toga je teško dobiti tačne i provjerene statistike.

U Istraživanju o nasilju i diskriminaciji nad ženama, djevojkama i djevojičicama s invaliditetom i vidovima podrške koja je potrebna njima i njihovim porodicama¹¹ koje je uradila MI BOKE a finansirala Ambasada SAD u Podgorici, navodi se da je predmet istraživanja bio da se utvrdi učestalost i oblici nasilja i diskriminacije koju trpe žene, djevojke i djevojičice s invaliditetom, nasilje i povezana diskriminacija koju doživljavaju članovi/ice njihovih porodica, kao i postojeći i nedostajući servisi podrške za poboljšanje položaja ove grupe žena u Crnoj Gori. Istraživanje je pokazalo da su ispitanice s invaliditetom pretežno iz centralne regije Crne Gore, njih 75,9%, 17,2% je sa sjevera, dok je 6,9% sa juga Crne Gore. Očekivano je da žene i djevojke s invaliditetom iz centralne regije su najotvorenije da govore o ovoj problematici, s obzirom na razvijenost ovog područja ali je iznenađujuće nizak procenat ispitanica s invaliditetom s juga. Ovo pokazuje da na jugu i dalje postoje snažni stereotipi i predrasude u pogledu invaliditeta a posebno kod ženskog pola. Veoma mali broj žena i djevojaka s invaliditetom, koje su učestvovala u Istraživanju živi samostalno (20%) a podatak da skoro svaka šesta ne raspolaze samostalno svojim primanjima je zabrinjavajući shodno ovom istraživanju.

⁹ Institut DAMAR, Percepcija policije u Crnoj Gori, 2022, dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/c/6/532253.pdf>

¹⁰ ZASTRAŠUJUĆI TREND NASILJA U PORODICI U CRNOJ GORI: Društvo gleda „svoja posla“ dok žrtve pale (Standard.co.me)

¹¹ Istraživanje o nasilju i diskriminaciji nad ženama, djevojkama i djevojičicama s invaliditetom i vidovima podrške koja je potrebna njima i njihovim porodicama, Inicijativa mladih s invaliditetom Boke i MI BOKE, 2021, dostupno na: <https://miboke.me/static/istrazivanje-diskriminacija-e8b4cb5b2b40de790a4831cd90f180d7.pdf>

Istraživanje je pokazalo da žene i djevojke s invaliditetom trpe visok stepen interseksijske diskriminacije u zasnivanju partnerskih odnosa, koji je značajno veći nego kod članova njihovih porodica. Nije bilo oblika nasilja i diskriminacije, koji ni jedna ispitanica nije doživjela, dok je shodno istraživanju najčešće verbalno nasilje. Konkretni primjeri diskriminacije, po navedenom istraživanju su: diskriminacija u oblasti obrazovanja, zatim slijedi oblast rada i zapošljavanja.

Shodno istraživanju svjesnost i znanje žena i djevojaka s invaliditetom o vrstama i oblicima nasilja je na niskom nivou i da same žene i djevojke s invaliditetom ne znaju prepoznati razne postupke iz okruženja, kao akt nasilja ili diskriminacije. Žene s invaliditetom su podložnije nasilju od muškaraca s invaliditetom. Važnu ulogu u neprepoznavanju nasilja i diskriminacije igra patrijarhalni obrazac u društvu koji podržava, odnosno opravdava nasilje nad ženom i minimalizuje mnoge probleme i oblike diskriminacije koje one proživljavaju.

Istraživanje je pokazalo da su žene s invaliditetom u većem riziku od nasilja od žena bez invaliditeta, jer su nezaštićene i izlazak iz nasilnog okruženja je za njih mnogo teži nego drugim ženama. Neophodne su dodatne edukacije u oblasti diskriminacije i nasilja nad ženama s invaliditetom. Žene s invaliditetom veoma teško se odlučuju da prijave nasilje što za posledicu ima da obeshabri žrtvu da istraje u procesu.

Kako je u ranijim istraživanjima i publikacijama navedena kao posebna ranjiva kategorija žena iz Romske i Egipćanke populacije, to podaci pokazuju da se nije puno promijenilo do 2024. godine. Tako Centar za istraživačko novinarstvo¹² u publikaciji iz 2023. godine navodi podatke da se u Skloništu za žrtve nasilja u Nikšiću, koje je pod pokroviteljstvom nacionalne SOS linije za žrtve nasilja nalazi veliki je procenat Romkinja. Tokom 2023, od ukupno 50 žena i djece, 22 osobe su bile iz romske populacije, kao i u Sigurnoj ženskoj kući u Podgorici. Sve ovo navodi na razloge najranjivijih grupa, odnosno žena iz Romske i Egipćanske populacije koje su pod povećanim rizikom od nasilja u porodici, kako zbog siromaštva, neinformisanosti, nedostatka obrazovanja i izraženog patrijarhalnog vaspitanja.

Kako se od 2022. godine usluga smještaja u skloništu – prihvatilištu finansira kroz budžet Ministarstva rada i socijalnog staranja, u skladu sa članom 8 "Istanbulske konvencije", po mišljenju mnogih ovo je trenutak u kojem je važno pružiti podršku žrtvi, kako ona ne bi odustala od narednih faza procesa i vratila se nasilniku usljed toga što joj nisu zadovoljene egzistencijalne potrebe. U skladu sa pomenutim glavni cilj projekta je da se žrtva ne vrati nasilniku, već da dobije adekvatnu zaštitu i podršku kroz savjetovanje, a naročito žene OSI, LGBTI, Romkinje i Egipćanke koje su žrtve psihičkog nasilja.

Podaci (analize, studije, statistički izvještaji, itd.) koji pojašnjavaju navedeni problem	Izvor(i) podataka
1) Studija slučaja: Zaštita žena sa invaliditetom od rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori, 2023. 2) Prvi izvještaj o tematskoj evaluaciji i izgradnji povjerenja pružanjem podrške, zaštite i pravde, Savjet evrope. 3) Anketi o nasilju nad ženama, djecom i nasilja u porodici sprovedena na sjeveru Crne Gore, odnosno na teritoriji tri opštine: Berane, Andrijevica i Petnjica 4) Istraživanje o stavovima i percepciji psihičkom nasilju prema ženama i djevojkama u porodici i partnerskim vezama, 2022. 5) Istraživanje o nasilju i diskriminaciji nad ženama, djevojkama i djevojkama s invaliditetom i vidovima podrške koja je potrebna njima i njihovim porodicama, Inicijativa mladih s invaliditetom	1) Vlada Crne Gore, UNDP, UN Women, dostupno na: https://www.undp.org/cn/montenegro/publications/studija-slucaja-zastita-zena-sa-invaliditetom-od-rodno-zasnovanog-nasilja-u-crnoj-gori 2) GREVIO izvještaj (2024), dostupno na: www.coe.int/conventionviolence 3) NVO Crnogorska Iskra, 2023, dostupno na: https://www.iskra.org.me/images/Biblioteka/PDF/Prikaz_rezultata_anke_o_nasilju_na_sjeveru_CG.pdf 4) DeFacto consultancy, dostupno na https://www.osce.org/me/mission-to-montenegro/531254 5) Boke, I MI BOKE, 2021, dostupno na: https://mibo.ke.me/static/istrazivanje-diskriminacija-e8b4cb5b2b40de79004831cd90f180d7.pdf

2.2. Navešti ključne strateško-planske dokumente odnosno propise koji prepoznaju važnost problema identifikovanih pod tačkom 2.1., kao i specifične mjere/djelove tih dokumenata koji su u vezi sa identifikovanim problemima.

Naziv strateškog/planskog dokumenta/propisa	Naziv poglavlja/ mjere/ aktivnosti
1) Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici ("Istanbulska konvencija"), dostupno na : https://www.gov.me/dokumenta/d884b198-a30-4cfe-b943-9f4e23557305	1) Član 13: Podizanje svijesti; Član 20: Opšte usluge podrške; Član 22: Specijalizovane usluge podrške; Član 33: Psihičko nasilje; Član 34: Proganjanje; Član 35: Fizičko nasilje; Član 36: Seksualno nasilje, uključujući silovanje; Član 37: Prinudni brak;

2) Nacionalni plan za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici ("Istanbulska konvencija") 2023-2027, dostupno na: https://file/Predlog-nacionalnog-plana-za-implementaciju-konvencije-savjeta-evrope-o-suzbijanju-i-sprečavanju-nasilja-nad-ženama-i-nasilja-u-porodici-istanbulska-konvencija-za-period-2023-2027-godine-pdf 3) Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025, dostupno na: https://www.gov.me/dokumenta/26b0vc8cc-3890-426e-a275-a29e1ff69648	Član 38: Genitalno sakaeenje žena; Član 39: Prinudni abortus i prinudna sterilizacija; Član 40: Seksualno uznemiravanje. 2) Operativni ciljevi i pratjeći indikatori učinka: A: Zaštita žena od svih vidova nasilja i sprečavanje, procesuiranje i eliminisanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici. B: Doprinos suzbijanju svih oblika diskriminacije nad ženama i promovisanje suštinske jednakosti između žena i muškaraca, uključujući i osnaživanje žena. C: Izrada sveobuhvatnog okvira politika i mjera zaštite i pomoći svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici. <u>Aktivnosti za sprovođenje operativnih ciljeva</u> 3) Glavni strateški cilj -podici nivo rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori do 2025. godine. Operativni cilj 1: Unaprijediti primjenu postojećeg normativnog okvira za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti i zaštitu od diskriminacije po osnovu pola i roda. Mjera 1.3. Edukovati zaposlene i rukovodni kadar u institucijama o ključnim konceptima iz oblasti rodne ravnopravnosti u skladu sa zakonom. Operativni cilj 3: Povećati nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodnih identiteta u oblastima koje omogućavaju pristup društvenim resursima i dobrobit korišćenja resursa. Mjera 1.5. Uključiti sve tri grane vlasti, nevladine organizacije, poslodavačke organizacije, sindikalne organizacije, građanke i medije u dijalog o orodnjavanju javnih politika i intezivirati dijalog svih aktera u vezi sa sprečavanjem rodne diskriminacije. Mjera 3.4. Efikasnija zaštita žena i drugačijih polnih i rodnih identiteta od ekonomskog nasilja.
--	---

2.3. Obrazložiti na koji način nevladine organizacije mogu doprinijeti rješavanju problema identifikovanih pod tačkom 2.1., koje aktivnosti su prihvatljive za postizanje željenog rezultata, kako se planira praćenje i vrednovanje doprinosa rješavanju pomenutih problema. Navesti konkretne mjerljive pokazatelje/indikatora za praćenje doprinosa nevladinih organizacija rješavanju identifikovanih problema i izvore verifikacije učinjenog.

Opis načina doprinosa nevladinih organizacija u rješavanju problema	Konkretni mjerljivi pokazatelji doprinosa nevladinih organizacija	Izvor(i) podataka
Usluge u okviru socijalne i dječje zaštite su između ostalih i savjetodavno-terapijska i socijalno-edukativna usluga koje se svrstavaju u specijalizovane usluge podrške za žrtve nasilja. Servise specijalizovane podrške, onako kako ih prepoznaje "Istanbulska konvencija", pružaju ženske nevladine organizacije i njihov rad je uglavnom finansiran iz donatorskih sredstava. Licenciranje novih NVO koje će pružiti savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge, u cilju prevazilaženja kriznih situacija a sve radi jačanja žrtve da istraje u svim fazama postupka protiv počinioca nasilja, ispunjavanjem propisanih uslova iz Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici („Službeni list Crne Gore“, br. 063/19 od 18. 11. 2019, 053/24 od 7. 6. 2024., 062/24 od 28. 6. 2024) Već licencirane NVO pružice savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge kako bi se prevazišla krizna situacija, a sve u cilju jačanja žrtve da istraje u svim fazama postupka protiv počinioca nasilja.	- Pružene savjetodavno-terapijske usluge i socijalno-edukativne usluge za najmanje 100 djevojaka i žena OSI, LBTI, Romkinja i Egipćanki. - Individualno i grupno savjetovanje i terapije za najmanje 100 žrtava nasilja djevojaka i žena OSI, LBTI, Romkinja i Egipćanki. - Pobojšani kadrovski kapaciteti deset NVO koje pružaju uslugu savjetovanja i terapije. - Najmanje 50% žena OSI, Romkinja, Egipćanki, pripadnica LGBTIQ+ populacije i i žena iz ruralnih područja uključeno u realizaciju projektnih aktivnosti. - Sprovedeno najmanje 2 istraživanja. - Najmanje 50 žena žrtava nasilja učesnica aktivnosti.	- Izveštaji o aktivnostima i realizaciji projekata sačinjeni od strane NVO i MRSS. - Kvartalni i završni izveštaji projekata/programa NVO - Terenski monitoring nevladinih organizacijama koje realizuju projekte/peograme u oblastima od javnog interesa koje su u nadležnosti Ministarstva socijalnog staranja, brige o porodici i demografije. - Prisustvo predstavnika Ministarstva socijalnog staranja, brige o porodici i demografije različitim javnim događajima i radionicama nosilaca projekata. - Medijske i druge promocije projektnih aktivnosti koje pružaju širu sliku za evaluaciju projekata/programa.

Osigurati poseban akenata da žene s invaliditetom, Romkinje, Egipćanke, pripadnice LGBTQ+ žene iz ruralnih područja imaju Organizovanje treninga, edukacija i obuka ženama koje su žrtve nasilja, naročito za žene s invaliditetom, Romkinje, Egipćanke, pripadnice LGBTQ+ populacije i žene iz ruralnih područja imaju jednak pristup svim pravima garantovanim domaćim i međunarodnim pravnim aktima, na način što će poboljšati njihovo efektivno učešće u aktivnostima i povećati komunikaciju s nevladinim organizacijama s ciljem podizanja svijesti o zaštiti, prijavi i prevenciji nasilja nad ženama. Sprovedi relevantno istraživanje u skladu s priznatom metodologijom o nasilju nad ženama u Crnoj gori, s fokusom na žene s invaliditetom, Romkinje, Egipćanke i pripadnice LGBTQ+ populacije i žene iz ruralnih područja kao projektnu aktivnost.	- Najmanje 50% žena OSI, Romkinja, Egipćanki, LGBTQ+ i žena iz ruralnih područja uključenih u realizaciju projektnih aktivnosti.	Sve navedene aktivnosti koje podrazumijevaju monitoring i evaluacijuprojekata služe kao baza za buduće definisanje prioriteta problema i željenog stanja, kako bi se podržali i finansirali projekti/programi nevladinih organizacija koje imaju kapaciteta da se bave ovom izuzetno složenom i osjetljivom oblasti, kako bi se na taj način i budžetska sredstva raspodijelila na kvalitetan i odgovoran način.
Osigurati da žene, naročito žene s invaliditetom, Romkinje, Egipćanke, pripadnice LGBTQ+ populacije i žene iz ruralnih područja, imaju jednak pristup svim pravima garantovanim domaćim i međunarodnim pravnim aktima, na način što će se osigurati poboljšanje njihovog efektivnog učešća u aktivnostima kao i da se poveća komunikacija s organizacijama koje se bave ovom oblašću uz uključivanje promotivnih aktivnosti (promocije, kampanje, gostovanja u medijimai sl.)		

3. OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA

3.1. Navesti ključne strateške ciljeve iz sektorske nadležnosti čijem će ostvarenju u 2025. godini doprinijeti projekti i programi nevladinih organizacija.

Strateški cilj(ev) čijem ostvarenju će doprinijeti javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija u 2026. godini	Način na koji će javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva (ukratko opisati)
• Poboļšan sistem institucionalne zaštite od svih vidova nasilja nad ženama i nasilja u porodici. • OsaŹivanje Źrtava nasilja i nasilja u porodici.	➤ PruŹanje savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga Źrtvama nasilja i nasilja u porodici, kao i usluga individualnog savjetovanja s akcentom na navedene kategorije Źena. ➤ Sprovođenje istraŹivanja o sluĉajevima nasilja nad Źenama i nasilja u porodici. ➤ Medijska potpora u cilju javnog zagovaranja politike zabrane nasilja prema Źenama i nasilja u porodici. ➤ Organizovanje i sprovođenje kampanja koje imaju za cilj podizanje svijesti o pravima Źena i problemima sa kojima se suoĉavaju, usmjerenih na posebno osjetljive kategorije: Źene s invaliditeom Źene iz LGBTQ+ populacije, Romkinje, Egipcanke i Źene iz ruralnih podruĉja. ➤ Izrada promotivnih materijala i specifiĉnih kampanja za podizanje svijesti o pravima Źena s iskustvom nasilja. ➤ Sprovođenje obuka i seminara za profesionalce u oblasti socijalnog rada, zdravstvene zaštite, pravosuĉa i policije. ➤ Akreditovanim i sertifikovanim programima obuka osigurati visok kvalitet edukacije u pruŹanju usluga.

4. JAVNI KONKURSI ZA FINANSIRANJE PROJEKATA I PROGRAMA NVO - DOPRINOS OSTVARENJU STRATEŠKIH CILJEVA IZ SEKTORSKE NADLEŽNOSTI MINISTARSTVA

4.1. Navesti javne konkurse koji se predlažu za objavljivanje u 2026. godini u cilju doprinosa ostvarenju strateških ciljeva iz sektorske nadležnosti (iz tačke 3.1.), uz prijedlog potrebnih iznosa. Ukoliko postoji mogućnost preklapanja s javnim konkursima iz nacionalnih, sredstava EU ili drugih vanjskih fondova iz nadležnosti neke druge institucije, navesti s kojim organom je potrebno koordinirati oblasti finansiranja.

Naziv javnog konkursa	Iznos	Drugi donatori s kojima je potrebno koordinirati oblasti finansiranja
"Glas koji se čuje: Osnazivanje i zaštita žena iz ranjivih grupa"	180.000 eura	Nadležnost Ministarstva ocijalnog staranja brige o porodici i demografije.

4.2. Navesti ko su predviđeni glavni korisnici projekata i programa koji će se finansirati putem javnog konkursa. Ukratko navesti glavna obilježja svake grupe korisnika, njihov broj i njihove potrebe na koje projekti i programi treba da odgovore u 2025. godini.

Opis glavnih grupa korisnika, njihov broj i potrebe
Ciljna grupa: • Žene, djevojke i djevojčice. • Žene s invaliditetom, Romkinje, Egipćanke, pripadnice LGBTQ+ populacije.
Očekivani broj korisnica koje će biti obuhvaćene projektima nevladinih organizacija je oko 500.
Indirektne ciljne grupe: porodice žrtava nasilja, ustanove socijalne i dječje zaštite, lokalne zajednice kao i društvo u cjelini.
Osnazivanje, savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge dovešće do više procesuiranih predmeta nasilja nad ženama i nasilja u porodici, a samim tim manji broj žena će se vratiti nasilniku, naročito onih koje su u dodatnom riziku od nasilja : žene s invaliditetom, Romkinje, Egipćanke, pripadnice LGBTQ+ populacije i žene iz ruralnih područja. Ove usluge više se i u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti.
Cilj budućih projekata jeste podizanje svijesti korisnica o oblicima i prepoznavanju nasilja, njihovo ohrabrivanje, osnazivanje i edukacija u prepoznavanju nasilja i koje vidova zaštite koje je moguće obezbijediti korisnicama), kako bi zaštitile fizičko, psihičko, ekonomsko i seksualno zdravlje žena žrtva porodičnog i rodno zasnovanog nasilja.

4.3. Navedi očekivani ukupni broj ugovorenih projekata, odnosno ugovora koji se planira zaključiti s nevladinim organizacijama na osnovu javnog konkursa.

Očekivani broj projekata koji se planira finansirati / broj ugovora koje se planira zaključiti s NVO	
"Glas koji se čuje: Osnajivanje i zaštita žena iz ranjivih grupa"	14

4.4. Navedi najviši i najniži iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu pojedinačnog javnog konkursa navedenog u tački 4.1.

Naziv javnog konkursa: "Glas koji se čuje: Osnajivanje i zaštita žena iz ranjivih grupa"	
Najniži iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 10.000 eura	Najviši iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 15.000 eura

NAPOMENA: stavom 4 člana 32ž Zakona o NVO, definisano je: *"Ukupan iznos sredstava koja se na osnovu javnog konkursa mogu dodijeliti nevladinoj organizaciji za finansiranje projekta, odnosno programa, ne može preći 20% od ukupno opredijeljenih sredstava koja se raspodjeljuju na osnovu tog konkursa."*

5. KONSULTACIJE SA ZAINTERESOVANIM NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

5.1. Navedi na koji način je u skladu sa važećim propisima obavljen proces konsultovanja NVO u procesu pripreme sektorske analize.

Metoda konsultacija (npr. web, email, konsultativni sastanak, itd.)	Datumi sprovedenih konsultacija	Naziv NVO koje su učestvovale u konsultacijama

6. KAPACITETI ZA SPROVOĐENJE JAVNOG KONKURSA

6.1. Navesti broj službenika/ica i spoljnih saradnika koji će biti zaduženi za sprovođenje javnog konkursa i praćenje realizacije finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija (uključujući najmanje jednu terensku posjetu, prilikom koje će se provjeravati izvršavanje ugovornih obaveza, namjensko trošenje sredstava, te postizanje rezultata planiranih javnim konkursom i odobrenim projektom/programom).

Naziv javnog konkursa	Broj službenika/ica zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija	Imena službenika/ica zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija
"Glas koji se čuje: Osaživanje i zaštita žena iz ranjivih grupa"	1	Mirela Murić Kaluđerović

Ovjera ministra:

Damir Gitić Ime i prezime	 Potpis
---	---

Obradila: Mirela Murić Kaluđerović

Pozicija: Direkcija za saradnju sa NVO i monitoring projekata

e-mail: mirela.muric@mssd.gov.me